

Etymologia huomioita.

114. Suom. *kuroa*.

Suom. *kuroa* verbin (Renv.) 'corrugo, complico, rugans consuo l. constringo; falten, runzeln, krimpen', (Lönnr.) 'rynka ihop, skrynkla, snörpa, konstringera; träckla, hopflicka, lappa' etymologiseksi vastineeksi on jo vuosikymmeniä sitten ja moneen kertaan esitetty mm. lp. *goarrot* 'ommella' (vrt. esim. O. DONNER Vert. Sanak. n:o 181, QVIGSTAD Beitr. s. 74, WIKLUND UL s. 230, GENETZ Ensi tav. vok. s. 24, PAASONEN Beitr. s. 50, SETÄLÄ Stufenw. s. 38, alav., Verw. s. 83). Tällainen yhdistelmä on kuitenkin erheellinen. Lapin ensi tavun *oa* (< esilapp. **o*) ei ainoassakaan muussa tunnetussa tapauksessa vastaa suom. *u*:ta, vaan säännöllisesti *o*:ta.

Mutta suom. *kuroa*, *kure* 'Falte, Krünkel, Runzel', (Lönnr. myös) *kurata* 'rynka', karj. *kuruo* 'ommella huonosti; pettää', vir. murt. (Kolga, Eesti Keel 1924, s. 91) *kuruma* 'koondama, krookima' (< suom.?) sanalla on lapissa oikeakin vastine: lpVefs. (Lagercr.) *korrot* 'binden', *korrodit* 'anbinden', Härj. (Coll.) *garrádit* 'binden, zusammenbinden', L (Grundstr.) *kórrat*, *kórrat* 'zusammenbinden, -heften (mit Schnüren, Ruten, Wurzelfasern, Holzstäbchen od. dgl., obj. z. B. ju o'l'k ē-fe u'l'ē, ein behelfsmässiger Korb od. Schöpfbecher aus Birkenrinde, eine Renntierhaut, in

die man Schlachtfleisch eingeschlagen hat, um es irgendwohin zu tragen); zusammenbinden, -schnüren (z. B. die Öffnung eines Sackes)', N (Fr.) *gorrat* 'constringere, adstringere, consuere', (Niels.) *gorrát* 'surre sammen (uten egentlig knute)', (Itk.) Ko. *korrvd*, Kld. *korrvd*, T *korrg^d* 'sita'¹, siis yleislappalainen sana, jonka varhaiskantallappalainen vartalo on ollut **kure-*. Tosin voidaan huomauttaa, ettei sekään äänteellisesti, toisen tavun vokaalin puolesta, täysin tarkoin vastaa suom. *kuro*-vartaloa, mutta tällainen suhde — miten se lopulta selittyneekin — joka tapauksessa tavataan eräiden varmasti yhteen kuuluvien sanojen kesken, esim. suom. *katsoa* ~ lp. *gœ'čât*, eikä yksinomaan sen takia suinkaan ole lupa pitää näitä sanoja erillään. — Suom. *kuroa* ja lp. *gorrát* sanoihin yhdistettäviä ovat varmaan syrj. (Wied.) *körny* 'zusammen ziehen, krümmen, krumm ziehen, falten, fälteln, runzeln', (Wichm.-Uot.) *kerni*, *kernis* 'falten, in Falten legen, in Falten nähen, krumm ziehen, krümmen', *kerem* 'Faltenhemd; Falte, Falten (in der Bluse, im Hemd usw., z. B. im Rücken)' ja samJur. (Lehtis.) *hürä*, *kurrāš* jne. 'zuschnüren (das Fuder)', *hürēr* 'Latenschirm', (Castr.) O *kuráp*, *kurám*, *kuráu* 'flechten (z. B. eine Reuse)', K *khüräm* 'flechten', (Donn.-Joki) *kurlám*, *kurⁱgem*, *kur^olem* id., joita syrj. ja samO, K sanoja eri tutkijat ovat yhdistelleet monin tavoin (vrt. O. DONNER e. m. p., HALÁSZ NyK XXIII, s. 31, PAASONEN ja SETÄLÄ e. m. p.).

Myös alussa mainitulla lapin sanalla, lpR (Lind.-Öhrl.) *károt* 'suere, consuere', Vefs. (Lagercr.) *kuorrot*, L (Grundstr.) *kòrrwòt*, *kōerrwōt* jne., N (Niels.) *goarrot*, I (Äimä) *koāruō*, (Gen.) Kld. *koarre-*, T *koarra-* 'nähen' (< varh.-klp. **koro-*) on varma ja tarkka vastine itämerensuomalaisella taholla: karj.-aun. (Gen.) *koro-* 'kuroa ompelusta; lörpöttää, puhua tyhjää', (Sanakirjasäätt. kok.) Uhtua *koruo* 'kuroa; harsia (kangasta)', Säämäj. *koruo* 'tehdä huonosti, patustaa; puhua rivoa, joutavaa, arvotonta; rienata; puhua huonosti (kieltä)' (esim. *se iminⁱkummin ommellaⁱuh on koronuh*; — *tiäkuoⁱs koroⁱi hⁱgmo^od*, *rättsin tuli*; — *se illše kengeä omb^elow*, *pere^h vaⁱ piⁱtäh*, *eⁱ muⁱžⁱaa* [= muualla] *ombeauteta*), lyyd. (Kuj.) *koroda* 'kyhätä, tehdä jotenkuten, sinnepäin vain', *aidad k.*, *koheta mitegi* 'aitaa k., korjata jotenkuten'. Sanan alkuperäinen merkitys 'ommella' on lapissa säilynyt muuttumattomana kaikkialla. Karjala-aunuksessa ja lyydissä sen merkitys on tasoltaan alentunut, ja lisäksi on tullut kuvaannollisia merkityksiä, vähän samaan tapaan kuin esim. vepsE *sidoda* 'sita' ~

¹ T. I. ITKONEN SUSA XXXII, 3, n:o 571 yhdistää mainitun itälappalaisen verbin suom. *kure* ja *kuristaa* 'zusammendrücken, würgen' sanoihin.

'valehdella' sanalle.¹ — Se mahdollisuus on otettava lukuun, että karj.-aun.-lyyd. sana on vanha laina lapista, ja kenties vielä sekin, että edellä luetellut syrjäänin ja samojedikielten sanat ovatkin tämän sanan eivätkä suom. *kuroa* ja lp. *gorrát* verbien etymologisia vastineita, joskin niiden merkitys pikemmin näyttää viittaavan tähän aikaisemmin esitettyyn vaihtoehtoon. Ratkaisevaa äänteellistä kriteeriota ei ainakaan tätä nykyä ole mahdollista löytää.

115. Suom. *kuurtaa* jne.

Elias Lönnrot on Suomen Karjalasta, luultavasti Liperistä, pannut muistiin 14-säkeisen häävirren katkelman, joka sisältää neuvoja nuorikolle. Sen neljä viimeistä säettä kuuluvat seuraavasti:

Kun sie lattian lakaset,
Lakase lattia *kuurten*, *kaarten*,
Ele lapsia [lakase],
Voita voia leivän päälle! (SKVR VII 2, n:o 2940: 11—14).

12:nnessä säkeessä esiintyvät sanat *kuurten*, *kaarten* tuntunevat ainakin useimmista lukijoista hiukan hämäriltä, ehkäpä tilapäisiltäkin. Sanapariin on varmaan kuitenkin suhtauduttava vakavasti. Kun se sisältyy morsiamen opastusrunoon, jossa yleensä neuvotaan arvokasta käyttäytymistä ja huolellista taloustöiden suorittamista, saattaa jo siitä arvata, että

¹ Useita muitakin samankaltaisia merkitysparalleleja eri kielistä on maininnut Juhász MNy 1936, s. 43—45 yrittäessään osoittaa, että unk. *hazudik* 'valehdella', *hazug* 'valheellinen, valehteleva; väärä; valehtelija' jne. olisi suom. *kutoa*, lp. *goddet* mord. *kodams*, tšer. *koaš*, *kuaš*, votj. *kuini* ja syrj. *kinj* sanojen ryhmään kuuluva. Esitetyt semologiset rinnakkaistapaukset ovat tietenkin paikkansapitäviä ja sattuvia, mutta yhdistelmä on äänteellisesti mahdoton. Viimeksi mainitut suom. *kutoa* jne. palautuvat yhteiseen kantamuotoon **kuda-*, mutta tämän jatkajaksi unkarin sanan kantaosa *haz-* ei sovi: unk. *-z-* ei missään tunnetussa tapauksessa vastaa alkup. **-δ-*tä, vaan tämän vastine on joko *-l-* (esim. *fal*, *velő*) tahi kato (esim. *szív*); *-z-* taas on tunnetusti alkup. **-t-*:n jatkaja (*ház*, *kéz*, *méz*, *száz*, *víz*). Tätä äänteellistä estettä Juhász ei ole kyennyt poistamaan; viittaus esim. erääseen tšeremissin — siis aivan toisen kielen — yksinäiseen tapaukseen ei toki ole mikään selitys. Vasta tämän vaikeuden selvittäminen voisi tehdä yhdistelmän mahdolliseksi, mutta ei vielä edes todennäköiseksi, saattikka varmaksi. Voihan mm. unk. *-z-* edustaa myös esim. suom.-ugr. **-s-*, **-š-* äänteitä, **-ps-* yhtymää jne. Yhtä hyvällä syyllä — ja paremmallakin, koska äänteellisiä vaikeuksia ei olisi — voisi väittää, että unk. *hazudik* 'valehdella' ja lpI *kuṕsṕd* 'tehdä tuohiesineitä (ropeita, verkon kiveksien koteloita ym.) juuririhmalla neuloen' kuuluvat etymologisesti yhteen. Mutta kuka voisi tällaistaakaan pitää todennäköisenä!

kuurten, *kaarten* kenties tarkoittaa 'huolellisesti, tarkasti, perinpohjin' tjs. Näin todella onkin asianlaita. Tällainen sanonta on tuttu Karjalassa, pantu muistiin mm. Tohmajärveltä: *kuurten kuarten* 'perinpohjin', esim. »nyt pestään huoneet ihan *kuurten kuarten*», ja Kontiolahdesta: »Iltasilla sieltä täältä, uamusilla *kuurten kuarten*» («Lattiil lakaisusta on semmonev vertuu»). Sanaparin merkitys on siis selvä, mutta sen uteliaisuutta herättävä kokoonpano ja sen eri osien ominaismerkitykset ansaitsevat silti vielä jonkun sanan selityksekseen.

Sanonta tuo välittömästi mieleen tavallisemman toisinnon *kuurtaa ja kaartaa*, jossa yhteydessä *kuurtaa* Lönnrotin mukaan merkitsee 'gifva akt på', esim. *hän ei kuurra eikä kaarra koko asiaan* 'han bryr sig aldeles ej om, är helt och hållet likgiltig'. Nykyisen kielenkäytön kannalta tällainen tulkinta osuukin suunnilleen oikeaan, jos se ulotetaan tarkoittamaan koko sanaparia, mutta *kuurtaa* verbin alkuperäinen merkitys jää silti hämäräksi. On näet tuskin luultavaa, että *kuurtaa* (*ja*) *kaartaa* tai *kuurten kaarten* olisi vain samanlaista äännemaalailua kuin esim. *mukkelin makkelin*, *mullin mallin*, *nurin narin*, *pipit ja papit* jne., vaan pikemminkin sentapainen sanapari kuin esim. monissa kielissä tavattava, Vanhasta Testamentista lähtenyt *kreetit ja pleetit* tai suomen *mielin määrin*, *perin pohjin*, *pitkin ja poikin*, *ristiin rastiin*, *unnet ja lammet* ym., ts. pantu kokoon etymologisesti toisistaan riippumattomista sanoista, jotka merkityksensä puolesta sopivat rinnastettaviksi ja äänneasultaan sen verran muistuttavat toisiaan, että ne peräkkäin käytettyinä muodostavat luontevasti kuvailevan kokonaisuuden. Kun *kaartaa* merkitsee mm. 'bilda båge, göra omväg, gå omkring, omringa, kringgå, urringa' (Lönnr.), tuntuu mahdolliselta, että myös *kuurtaa* alunperin olisi tarkoittanut jotakin tähän verrattavaa, että *kuurtaa ja kaartaa* alkujaan olisi merkinnyt suunnilleen samaa kuin 'kiertää ja kaartaa', *kuurten kaarten* samaa kuin 'kierten kaarten'. Vahvistusta tällaiselle arvelulle näyttää saatavan Ruotsin-puolisen Länsipohjan murteesta. Siinä nimittäin johdannainen *kuurrota* merkitsee 'kierrellä, kaarrella', esim. *pahantapanen reki se kuurtoaa kaikki mukat*, [lapset piilosilla ollessaan] *kuurtoava huonheen taustoita*, joten tuntuu luultavalta, että kantasanallakin on voitu ilmaista samantapaista toimintaa.

'Kiertymisen, kierän, kieron, kiertymän' merkitykset tavataan myös virolaisella sanasikermällä, joka varmasti on puheenaolevien suomen sanojen etymologinen vastine, vir. (Wied.) *kuurd* (gen. *kuuru*) 'Krümmung, Zusammendrehung', esim. *kapsas veab kuurdu* 'der Kohl dreht sich zusammen (um einen Kopf zu bilden)', *lõng läheb kuurdu* 'der Faden dreht sich zusammen (wenn er zu stark gedreht ist)', *niidil on kuurud*

sees 'in dem Zwirn sind Knoten, zusammengedrehte Stellen', *villad on kuurus* 'die Wolle ist kraus', *kuure* (gen. *kuurme*) 'zusammengedrehte Stelle (im Zwirn); Herzblatt (in Gewächsen), zusammengedrehtes Blatt (im Kohlkopf)', E *kuurduma* 'sich zusammendrehen; Herzblätter bilden', (Kask-Saareste Lisasõnastik) *kuuruspea* 'sõlm, mis liiga keeruks kedratud lõngale sisse lööb; kokku pandud, ülestikku'.

Ja aivan samanlaisia merkityksiä tavataan seuraavilla lapin kielen sanoilla, jotka äänteellisestikin täysin sopivat edellisten yhteyteen: lpL (Grundstr.) *kur^hhtōtit* 'sich zusammenringeln, sich verwickeln (von Garn od. dgl., das zu fest gezwirnt, gedreht worden ist)', *kur^tōk* 'festgezwirnt, -gedreht', N (Niels.) *gur^ldo* 'ujevnhet på garn el. tråd'.

Vir. *kuurd* ja lp. *gur^ldo* sanoilla on siinä määrin samanlaiset merkitykset, ja ne vastaavat niin tarkoin toisiaan, sekä suomalaista johdannaisista *kuurto*, että tekisi mieli pitää lapin sanaa suomesta saatuna, jos vain viimeksi mainitullekin voitaisiin osoittaa tällainen 'langan kiertymän, sykkyrän' merkitys. Toistaiseksi ainakaan sellaisesta ei ole tietoa, mutta on syytä ottaa puheeksi *kuurto* ynnä sen rinnalla tavattavat *kuurre* ja *kuurtava*, vaikka niiden merkitykset ensi kuulemalta tuntuvatkin edellä esitetyille melko kaukaisilta.

Lönnrotin sanakirjan lisävihko sisältää lyhyen sana-artikkelin *kuurre* pl. *kuurteet* 'hjulspår i rimfrosten (om hösten)'. Muista sanakirjalähteistä ei tämäntapaista tietoa näytä löytyvän, mutta Sanakirjasäätiön kokoelmista voidaan tavata useitakin sen yhteyteen kuuluvia ja sitä täydentäviä muistiinpanoja. — M e r k i t y k s e l t ä ä n sille läheisin on sana *kuurto*, joka monilla paikkakunnilla (esim. Orimattilan, Hollolan, Asikkalan, Heinolan ja Ylihärmän pitäjissä) tarkoittaa 'maantiessä olevaa kärryn pyörän jälkeä, raidetta, ravia' tahi yleensä muutakin 'uurretta, uraa, varhoa' (edellisten lisäksi mm. Valkealassa, Pertunmaalla ja Lapualla), eritoten 'suksen pohjassa olevaa kuurnaa, olasta, vakoä' hyvin laajalla alueella (tietoja on ainakin seuraavista pitäjistä: Vehkalahti, Myrskylä, Orimattila, Hollola, Iitti, Jaala, Valkeala, Heinola, Asikkala, Hartola, Sysmä, Jämsä, Koskenpää, Keuru, Virrat, Kuortane, Alahärmä, Ylivieska, sekä Keski-Skandinavian suomalaisten murteesta). — M u o d o l t a a n identtinen *kuurre* ynnä joitakin muita siihen liittyviä johdannaisia tunnetaan Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan ynnä Lapin ja Länsipohjan murteista; tosin niillä taas on merkityksiä, jotka aluksi voivat tuntua äskeisistä suurestikin poikkeavilta, mutta tämä merkitysten erilaisuus on helppo selittää. Iin pitäjästä on tiedotettu, että siellä »sanotaan kiveä, joka jättää virtaan pyörteen, *kuurteeksi*». Ja kun Sanastajassa (n:o 15, s. 8) tiedusteltiin, missä muualla tällainen sana tunnetaan, saatiin myönte-

nen vastaus mm. Ilomantsista. Tohmajärveltä taas ilmoitettiin, että siellä sanotaan vedenalaisen kiven synnyttämää pyörrettä *kuurteeksi*. Ja samansuuntaisia tietoja lähetettiin muualtakin, mm. Ruotsin Länsipohjasta, missä *kuurre(t)* tai *kuurtava* on 'virrassa tai koskessa vedenalaisen kiven kohdalle syntyvä juovainen viri'. Kuolajärvellä tunnetaan tähän kuuluva verbi *kuurrota*: »veden alla oleva kivi virrassa *kuurtoaa*, kun synnyttää jonkunlaisen aallon». Enontekiössä sanotaan kivistä, joka on veden alla, niin että vesi juuri kulkee sen yli: »se kivi *kuurtaa*». — Kuten näkyy, näissä tapauksissa on puhe juovasta, urasta, kourusta, jonka vedenalainen kivi piirtää sen ylitse virtaavan veden pintaan. Näin ollen ei tämän sanaryhmän ja äsken esitelyn, 'maassa, suksen pohjassa ym. olevaa uraa, kourua' merkitsevien sanojen yhteenkuuluvuutta tarvitse epäillä.

Länsipohjan veneenrakentajat käyttävät myös seuraavasta toimituksesta verbiä *kuurrota*: »kun [vene] laidat on naulittu kiinni toisiinsa, mutta ei vielä kaariin, veneeseen pannaan kuumaa vettä ja ulkopuolelta-kin sitä ripsutellaan lehtikimpulla; näin puu hautuu ja laidat painuvat kiinni toisiinsa». Tässäkin on ilmeisesti tarkoituksena tietynlaisen kourun tekeminen: veneen teelmän muovaaminen kouruksi, pitkänomaisen ontevaksi.

Kaikki ne *kuurtaa*, *kuurrota*, *kuurre*, *kuurtava*, *kuurto* sanojen merkitykset, joista edellä on tehty selkoa, on siis helppo käsittää toisiinsa verraten luontevasti liittyviksi. Jäljellä on vielä muudan merkitysryhmä, jonka puheeksiottaminen tässä yhteydessä voi tuntua jo melkeinpä aiheettomalta, siksi paljon se eroaa edellisistä, mutta jonka lähempi tarkasteleminen kuitenkin voi osoittaa, että sekin on samaan, jonkin verran venyvään piiriin luettavissa.

Ainoa *kuurto* sanan merkitys, jonka Lönnrot on tuntenut ja maininnut sanakirjassaan, on 'stöd, underlag'. Sanan hän varmaankin on kuullut Kajaanissa piirilääkärinä toimiessaan, sillä tällainen tai tähän verrattava sana tavataan laajalti Pohjois-Karjalassa, Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla. Useimmiten *kuurto* sanalla tarkoitetaan 'lattialle tai penkille tehdyn vuoteen reunojen ja päänalaisen, joskus molempienkin päiden, alle tueksi asetettuja puita, tav. halkoja, jotka estävät vuodevaatteita luisumasta'. Muitakin tukilaitteita nimitetään tällä tavoin; »vaikkapa tukki elik kivi oli vierimässä niim piti *kuurroksi* panna jottae' ettei peäsev vyörimään» tahi »kun jyrkkeä märkeä hevonen veti rattaita niim panivat rattaan etteen kiven *kuurroksi* kun keskellä märkeä hevonen levähti» (Puolanka), »siinä ei yhdellä pölökyllä väljällä veillä kauvam pysy' ilman keksitä, se se on semmoneq *kuurto* se keksi että ei usko» (Kuhmo), »jos ei tuolin jalaka oot tasanen niin *kuurto* pannaan jalan alle . . . kun on lenk-

kana tuoli» (Kajaani). Ja kun syksyllä maasta nostettuja perunoita ennen kellariin panoa kuivataan, kasataan niitä lattialle ja kasa *kuurretaan* reunoilta joillakin sopivilla esineillä (Paltamo). Nurmeksessa käytetään vuoteen »kuurtojen» eli tukien asettamisesta verbiä *kuurrota* (vuode »on tuettava eli laitettava keskeltä lantolle»), samoin esim. Puolangalla: »*kuurrotaampa* tuota vähäsen, tuota vuojetta, ettei se peäsel lattielle» (lapsi viere-mään). — Paimenkin on karjan *kuurtona*, kun hän pitää karjan koolla, ettei se pääse hajoamaan ja tuhoamaan viljaa tahi aidattomia heinäkekoja (Paltamo). Jne.

Näiden lisäksi puhutaan »häpeän *kuurrosta*» ainakin Kainuussa. »Oli häpiän *kuurtona*» sanotaan Paltamossa, kun kunniallinen henkilö tai asia on jonkun häpeää peittämässä; »jos niinkum mitätöm mies oli ja tyttö otti sen kun oli assiet huonosti (tai: kun lapsi oli tulossa) niin sanottiin, että 'siinähan tuo häppeän *kuurtona* mennöö'». Puolangalla niinkään: »jos talon tytöllet tuli semmonen vahinko että tuli isätön lapsi ja se meni renkipoijan kansan naemisiin niin sitä sanottiin että 'se otti sen häppeän *kuurroksi*' . . . sei oesim muuten menny alemman kansa». Näissä tapauksissa *kuurto* lähinnä kai voitaisiin tulkita 'suoja, peite, verho' sanoilla.

Millä tavoin, minkäläisten välittävien merkitysten ja lauseyhteyksien kautta nämä merkitykset liittyvät aikaisemmin puheena olleisiin merkityksiin 'kiertää, kaartaa, tehdä kaarevaksi, koveraksi t. ontevaksi, kovertaa, uurtaa' ja 'kierä, kiero, kovera, kiertymä, kouru, uurre, ura' jne., sitä on vaikeata yksityiskohtaisesti ja täsmällisesti osoittaa. Voidaan esittää vain joitakin enemmän tai vähemmän todennäköisiä arveluja. Saataan ajatella mm., että kun esim. vuoteen reunojen ja päiden alle pannaan tuki- ja kohotuspuita, niin vuode tällä tavoin muovataan keskeltä notkolle, »lantolle», tehdään siis kouruksi. *Kuurto* tässä olisi alunperin siis tarkoittanut reunan kohotuspuita, halkoa, jolla vuoteen reunaa *kuurretaan* t. *kuurrotaan*, so. nostetaan ja samalla sen keskus saatetaan kourulle. Ja kun tällainen reunanaluspuu samalla toimii vuoteen tukena, on tästä luontevasti saattanut kehittyä yleisemmänkin (esim. perunakasan, vierivän kiven t. tukin, kärryn pyörän, lonkkuvan tuolin jne.) tuen merkitys ja tästä sitten edelleen kuvaannolliset merkitykset 'suoja, peitto, verho' jne. Mutta toinenkin mahdollisuus lienee otettava huomioon: vuoteen, kuivattavan perunakasan jne. *kuurtaminen* on voinut alkujaan tarkoittaa niiden 'kiertämistä, suojaamista kehyspuilla, kehystämistä' ja *kuurto* 'suojaavaa kehystä', josta sitten olisi kehittynyt 'tuki, suoja, peite, verho'.

Miten lieneekin, nyt esitettyjä sanoja tuskin voidaan pitää aikaisemmin mainittujen eri alkuperää olevina pelkkinä homonyymeina, vaan

päinvastoin ne ilmeisesti ovat niiden kanssa etymologisesti yhteen kuuluva sanasikermä.

Paitsi aikaisemmin mainittuja *gur'do*, *kur'tök* jne. sanoja, jotka mahdollisesti on suomesta omaksuttu, puheenalaisella suomalais-virolaisella sanapesyeellä, nimenomaan myös kantasanalla *kuurtaa*, on tarkka vastine lapin kielessä, Norjan lapin (Niels.) *gur'det* 'gnage på; hugge med sløv øks, skjære med sløv kniv; mōisommelīg anbringe hull el. fordypning i ngt. (obj.: hull, fordypning), mōisommelīg utvide el. fordype (et hull, en fordypning; pred. adj.: videre, dypere), mōisommelīg forarbeide ngt. med fordypning på, f. eks. en skje (enten er materialet for hårdt, eller redskapet er uhøvelig, for stort f. eks.)'. Nielsen mainitsee myös äänneasultaan poikkeuksellisen rinnakkaismuodon *guor'det*, ja Friisin sanakirjassa on lisäksi *skuorddat*, jonka alku-s tietenkkin on myöhäinen kuten monissa muissakin lapin sanoissa. Näitä seikkoja mielessä pitäen voitaneen katsoa mahdolliseksi, että myös etelälapin, Vefs. (Lagercr.) *skūortē* 'Furche, Hohlweg', *juzkēs skūortē* 'Furche, in der ein Bach fließt' kuuluisi tähän yhteyteen. Tällainen äänneasun epäsäännöllinen horjuvuus voinee johtua siitä, että sana tuntuu olevan luonteeltaan ainakin jossain määrin deskriptiivinen. — Ovatko nämäkin lapin sanat vanhoja lainoja suomesta vai suomen sanojen perinnäisiä vastineita, sitä on mahdotonta varmasti sanoa.

Lopuksi huomautettakoon, että on ehkä mahdollista, joskaan ei varmaa, että mordvastakin voidaan esittää puheena olevien sanojen sukulainen, mordM *kuřdām* 'siivilä', jonka Paasonen, Kielell. lisiä s. 16, — perusteluin, joita enää ei voida pitää oikeaan osuneina — on yhdistänyt suom. *kuurna* mm. 'Stellbottich, rinnenförmige Seihe beim Bierbrauen', *kuurnita* mm. 'seihen' jne. sanoihin. Jos mord. *kuřdā*-verbi, jommoisesta *kuřdām* Paasonen mukaan nähtävästi on johdettu, olisi merkinnyt esim. 'kai-vertaa reikiä' eli suunnilleen samaa kuin lp. *gur'det*, niin tämä tietenkkin olisi mahdollista.

116. Suom. *parvi*.

Myös suom. *parvi* 'tabulatum superius, suggestum', vir. *parv* 'Fähre, Prahme' sanalle on jo aikoja sitten esitetty vastineita aina samojedia myöten (vrt. vain esim. N. ANDERSON Studien s. 230—231, KAI DONNER Anl. lab. s. 169). Näistä on nykyään kuitenkin pakko muutamia pyyhkiä pois, osaksi äänteellisten, osaksi merkitysopillisten vaikeuksien vuoksi.

Niinpä lappalaiseksi vastineeksi esitettyä lpR *bårre*, *pårre*, *pårew*, L *pōrrē* (gen. *pōrrē*), N *boar're*, I *pōǰǰrē* (pl. *pōǰǰrēh*) 'Floss', K *poarrev* 'Brett' sanaa on mahdoton saada äänteellisesti sopimaan suom. *parvi*

sanaan. Lapin sanan edellyttämä suomalainen vastine kuuluisi **porava* (vrt. lpR *årre*, *årrew*, L *ōrrē* gen. *ōrrē*, N *oar¹re*, T *viō,rrēv* = suom. *orava*).

Lähinnä kai lapin sanaa, mutta ehkä muitakin silmällä pitäen Setälä (Maailmanhistoria II, s. 489, Tietosanakirja 9, palsta 292, Suomen suku I, s. 139) onkin vaihtoehtoisesti maininnut esitettyyn yhteyteen kuuluvaksi suomesta substantiivin *purra*. Tällaisen sanan ilmoittaa Lönnrot, Renvallia toistaen, merkitsevän 'fartyg, farkost (pursi)'. Renvall taas selittää: »*Purra*, an al. *purres*, een Ns. Botn. id. ac *pursi*». Ja hänen lähteenään on ollut Gananderin sanakirja, joka sisältää seuraavan maininnan: »*Purra* l. *purres* — Botn. idem ac *pursi* — *båt* — *Tuuli purta tuuittaapi* wädret skakar, waggar *båten*». Sikäli kuin tällainen tieto perustuu todellisuuteen eikä vain esimerkiksi mainitussa runonsäkeessä esiintyvän *purta* muodon (todennäköisesti luettava: *purtta*) erheelliseen analyysiin, ja sikäli kuin *purra* ja *purres* eivät ole vain *pursi*-sanan omituisia sivumuotoja, ei tuollainen *purra*kaan äänteellisesti sovi ainakaan lapin sanaan yhdistettäväksi.

Andersonin esittämä mordvalainen vastine (Wied.) E *pare* 'Kasten (runder)', *kše p.* 'Brottrög', *kirga p.* 'Schlund, Kehle', *pivten p.* 'Butterfass' = (Paas.) E, M *par* 'Zuber; runder Kasten zum Aufbewahren von Kleidern' taas tuntuu merkityksen puolesta etäiseltä. Ja tšer. *pura* 'cista frumentaria; contignatio; halbfertigtes Haus, grosser Kasten, Zimmerwerk', jonka Anderson myös on liittänyt tähän yhteyteen, on laina samaa merkitsevästä tat. *bura* (tšuv. *pura*) sanasta (ks. RÄSÄNEN Tat. lehnw. s. 55—56).

Jäljelle jäävistä mahdollisista vastineista ei kaikista ole helppo sanoa, kuuluvatko ne suom. *parvi* (vir. *parv*) vai lp *boar¹re* sanan yhteyteen.

Niin on laita votj. *pur* 'Floss, Holzfloss; Prahm, Fähre', syrj. *pur* 'Floss, Fähre' sanan. Konsonantistonsa puolesta se sopii kumpaankin, esim. perm. *r* voi olla sekä alkup. *-r-:n* että alkup. *-rv-:n* jatkaja (vrt. esim. votj.-syrj. *bur* 'gut' = lp. *buorre*, suom. *para-s*; votj.-syrj. *šur* = lp. *šoar¹ve*, suom. *sarvi*), ja samaten vokaalistonsakin puolesta (vrt. edellisten esimerkkien lisäksi votj.-syrj. *mus* = lpR *muekse*, *muokse*, suom. *maksa*; votj.-syrj. *ul* = lp. *vuolle*, suom. *ala*; sekä toisaalta votj.-syrj. *kušš* = lp. *goas¹kem*, suom. *kotka*; votj. *šulš*, syrj. *šul* = lp. *šoad¹ge*, suom. *sotka*). Ratkaisevaa äänteellistä kriteeriota on mahdotonta löytää, niin kauan kuin permiläisten kielten vokaaliston arvoituksellinen esihistoria on selvittämättä.

Kuten tunnettua suom. *parvi*, *parva* (harv.) foneemiin liittyy kaksi erilaista merkitystä, joilla molemmilla on vastineet lähisukukielissäkin:

Suom. *parvi* (gen. *-ven*) 'tabulatum superius in domibus, subtegula-neum; al. tabulatum sub tecto e. c. in balneis, templis etc. sella elevata,

suggestum; Oberboden; erhöhte Bank, Altan' (Renv.), 'öfre botten, lafve, skulle, loft, vind, läktare, altan' (Lönnr.), *aitanparvi* 'bodvind', *tallinparvi* 'stallskulle', *saunanparvi* 'badstugulafve', *kirkonparvi* 'kyrkläktare', *nuot-taparva* 'ställning med tak, hvarunder noten upphänges', vir. (Wied.) *parv* (gen. -*rve*) 'Fähre, Prahme, schwimmende Insel', *palgi-parv* 'Floss', *krüsi-parv* 'längs des sumpfigen Ufers gelegte Balken (für Fischer)', (Kask-Saareste Lisasõn.) *parv* 'kiriku koor, väärpealne' (Vaivara; toden-näk. < suom.).

Suom. *parvi*, *parva* 'caterva max. avium, grex, cohors e. c. militum; Schar, Schwarm' (Renv.), 'svärm, stim, skock, flock, tropp, hord, skara, hop, samqväm' (Lönnr.), *kalaparvi*, -*parva* 'fiskstim', *lintuparvi* 'fågel-svärm, -tropp'¹, karj. (Gen.) *parvi* 'parvi (kaloja)', Iyyd. (Kuj.) *parvi* 'parvi, joukko', vatj. (Ahlqv.) *parvi* 'hop, tropp', (Tsvetkov Eesti Keel 1931, s. 63) *kazvoparvi* 'kasvukaaslane, mænguseltsiline', vir. (Wied.) *parv* (g. -*rve*) 'Schaar, Gesellschaft, Partie, Schwarm, Gruppe, Flug (Vö-gel)', *kala-parv* 'grosser Zug Fische' (suom. > lpNrt., Itk. Kalevalaseur. vuosik. 22, s. 50, *parv* 'kalaparvi', Enont., Lagercr., *pärvva*^{HT} 'sich in Schwärmen sammeln (Fische)'; karj. > ven. murt. *nápea* 'Zug (Fische)', KALIMA Ostseefinn. lehnw. s. 181).

Jo OJANSUU, Virittäjä 1898, s. 62—63, on, joskin vääriiltä perusteilta lähtien, uskoen tšer. *pura* sanan *parvi* sanan vastineeksi ja luullen sen ylimalkaisen latinankielisen käännöksen 'contignatio' tarkoittavan 'hirsiliitosta, niskakertaa, kerrosta' (pro 'salvos, hirsisalvos, rakennuksen kehä'), päätyntyn sellaiseen, ilmeisesti oikeaan ajatukseen, että »Suomen ja viron *parvi*, *parv* sanat 'joukon', 'jonon' merkityksessä ovat oikeastaan sama sana kuin 'hirsiliitosta', 'siltaa' merkitseväkin, mutta ovat — ensin kuvaannollisesti käytettyinä — vakaantuneet vähitellen eri merkitykseen».

Vahvistuksen Ojansuun päätelmälle antaa ostjakin kieli, jossa tavataan täsmälleen samanlaista merkitysten kahtalaisuutta kuin itämerensuomalaisissa kielissä:

Ostj. I (Patk.) *por* 'Floss, Holzfloss', (Paas.) K *por* 'Floss; Fähre', J *pprrä* 'Fähre; Netzfloss', N (Ahlqv.) *por* 'Zimmerfloss, Holzfloss', (Karj.) DN *pär* 'Flotte od. Schwimmer (aus Holz) am Netz (Zugnetz), Holz-, Balkenfloss', K *pär* 'hölzerner Schwimmer am Zugnetz, Netzflotte (aus Holz od. Birkenrinde); Balkenfloss', V *porz* 'Floss', Vj. *porä* 'Floss, Balkenfloss', Trj. *pärz* 'Netzflotte (aus trockenem Holz od. Birkenrinde); Floss;

¹ E. SCHRODERUS on Lexicon latino-scondicum (1637) sanakirjassaan kääntänyt *Parve* [!] sanalla odotuksen mukaisesti lat. *Caterva*, ruots. *Skock* ja saks. *der Hauff* sanat, mutta hän on myös 'kuuttakymmentä' merkitsevän ruots. *skock* sanan tulkinut samalla tavoin: »Sexagena. Skock. LX. Zahl die Sechtzig bedeutet. Parve.»

Balkenfloss (in dem Bauholz u. a. geflösst wird), statt eines Bootes gebrauchtes Floss', Ni. *põr'*, Kaz. *põr'*, O *por* = V.

Ostj. J (Paas.) *põrrå* 'Schwarm; Vieh, Herde', (Karj.) DN (Saly) *pårz* 'Reihe, Schwarm (von Vögeln, Zugvögeln)', V *porz* 'Herde, Schwarm', Vj. *pora* 'Herde (von Wildrenntieren u.a.), Vogelschwarm', Mj. *pårz* 'Schwarm', Trj. *pårz* 'Schwarm (Vögel), Herde', Kaz. *põr'* '(schwimmender Wasservogel-, Gänse-, Enten-) Schwarm, Menge (z. B. während der Mauser)'

Että tässäkin todella ollaan tekemisissä äänteellisesti täysin identtisten sanojen kanssa, käy ilmi nimenomaan Karjalaisen merkinnöistä. Tosin DN muodot ovat erilaiset, mutta tämä johtuu siitä, että jälkimmäinen oikeastaan on Salymin, siis Obin rantaseutujen murretta, jota Karjalaisen kielenopas P. A. Narygin jonkin verran osasi ja sekoitti puheeseensa ja jota hänen Salymlta kotoisin oleva vaimonsa ilmeisesti ainakin osaksi puhui (ks. K. F. Karjalainens Ostj. wörterb. s. XII). Paasosen kondalaiseksi ilmoittama *por* 'Floss; Fähre' taas nähtävästi perustuu jonkinlaiseen erehdykseen (vrt. Karjalainen OL, s. 242). Ni. ja O murteista Karjalainen ei ole tavannut *põr'*, *por* sanaa 'Schwarm' merkityksessä. — Merkitys 'Netzflotte, Netzfloss, Schwimmer am Zugnetz' jne. on tietenkin johdettavissa 'Floss, Holz-, Balkenfloss' merkityksestä.

Vaikka ei voidakaan esittää muuta varmaa esimerkkiä alkuperäisen *-rv-*:n edustuksesta obinugrilaisissa kielissä, niin tuskin tarvitsee asettaa epäilyksenalaiseksi itämerensuomalaisen *parvi* jne. ja ostj. *pår* jne. sanasikermien etymologista yhteenkuuluvuutta, kun äänteellinen puoli muuten on täysin odotuksenmukainen, muutos *-rv-* > ostj. *-r-* aivan luonnollinen ja sanojen merkitykset identtiset.

Ja kun vog. (Kann.) TJ *pårà*, TČ *pårà*, P, VN, VS, LU, LM, LO *põrà*, So *põrà* 'Floss, Fähre' tarkalleen vastaa ostj. *pår*, *porà* jne. sanaa, voidaan sekin varmasti lukea samaan ryhmään.

Seuraava samojedilainen sanapesye, josta Kai Donner samO ja K muodot on liittänyt puheenaolevaan yhteyteen, vastaa merkitykseltään siksi paljon nimenomaan suom. *parvi*, *parva*, *nuottaparva* sanaa, että sekin näyttää pikemmin kuuluvan sen kuin lp. *boar're* sanan vastineisiin: samJur. (Lehtis.) *pårvi*, *pårē*, *pårēp* 'Holzgerüst auf vier Füßen zum Aufbewahren von Waren', O (Castr.) (N) *põrvi*, (OO, Tsch.) *põr*, (NP) *pèäre* 'eine Art Bahre, die als Verwahrungsplatz u. zum Fischtrocknen dient', (B, Kar.) *püre*, (Tas.) *põre* 'Vorrathskammer', (Donn.) (Ty.) *põr* 'Schuppen, Vorratskammer, fi. aitta', (TaM) *põr*, (TaU) *põr* 'Holzgerüst (bisweilen mit Dach versehen) auf vier Füßen zum Aufbewahren von Lebensmitteln usw. während der Überschwemmung im Frühjahr und Frühling [!]',

(Tsch.) *p^uōr* 'Holzgerüst zum Aufbewahren von Fleisch', vrt. myös (Castr.) (N) *pord*, (K) *port*, (NP) *pèärè*, (B, Tas.) *puoreä* 'der grosse Bär', (Donn.) (KeO) *p^ūr̄r̄ə*, K *p̄āri*, (Castr.) *pāre* id.

Merkitysten kehitys tässä laajalti haarautuneessa sanaperheessä näyttää käyneen seuraavaan tapaan: 'ryhmä, joukko (kaloja, lintuja, katkotuja ja karsittuja puunrunkoja ym.)' > 'rinnakkain asetettu, yhteen liitetty tukki-, hirsi-, palkkiryhmä' > 'lautta, lava, katos' jne.

Kaiken edellä sanotun perusteella voidaan siis katsoa varmaksi, että suom. *parvi* kaikkine merkityksineen ja lähisukukielissä esiintyvine vastineineen on yksi ja sama sana, jolla on ilmeisesti vastineet ainakin ostjakissa, vogulissa ja samojedikielissä. Ellei olisi olemassa ja ellei tunnettaisi lp. *boar^{re}* sanaa, niin epäilemättä luettaisiin myös permiläisten kielten *pur* sana samaan joukkoon, mutta nyt lapin sanan olemassaolo varottaa tätä tekemästä ja samalla havainnollisesti osoittaa, että mitä luonnollisimmilta ja varmimmiltakin näyttävät etymologiset yhdistelmät saattavat olla epävarmoja, jopa vääriä, vaikkei niitä vastaan sattumalta ehkä voitaisikaan esittää huomautuksia.

117. Suom. *sarja*.

Jokseenkin samanlaista merkitysten moninaisuutta kuin *parvi* pesye osoittaa suomen *sarja* sana erikielisine vastineineen, joskin eri merkitysten kehkeytyminen toisistaan ja alkumerkityskin tässä ryhmässä on saattanut olla toisenlainen. Tässäkin joukossa tavataan merkitykset 'rivi, jono, järjestetty ryhmä (erilaisia olioita)', 'rinnakkain yhteen liitetystä puuliisteistä, säleistä (siis vain hoikemmista puista kuin *parvi*) tehty, eri tarkoituksiin käytettävä levy', 'lauma, joukko' ja lisäksi 'yksityinen liiste t. varpa, joista tuollainen levy valmistetaan':

Suom. *sarja* (Renv.) 'assula longa et tenuis lignea, max. in nassis piscariis stativis nectendis usitata, *lohipadon sarjat*, lange Holzsplesse', 'inde certa portio l. dimensio longior rei totius, *striga longa sed haud lata*, lange Strecke l. Reihe, Streifen', *mikä sarja sininen mikä punainen*, hinc *sarjat* 'strigæ l. tractus ordinati, series l. ordo rerum compositus', *muna-sarja* 'numerus ovorum in uno nido partorum', *lapsia kahdesta sarjasta* 'liberi ex duobus matrimonii qs. ex binis seriebus', (Lönnr. edell. lis.) 'kull, fågelkull; rad af celler i bikupan; blomsterflock', (murt. myös) 'tuolin, reen ym. (liisteistä tehty) selkänöjä', *sarjaseula* (Lönnr. lisäv.) 'säll med trädbotten (puupohja seula)', *ampiaisen sarja* (Gan.) 'getings böla [= pesä]', *pakene sataseen sarjaansi* 'i din hundra falliga böla', karj. (Karj. ym.) *šarja* 'lauma, joukko', aun. (Pohjanv.) *sarju* 'liiste', *sarjuregi* 'liistereki', *sarjaie* 'päleistä tehty ristikko, joka pannaan sienipytyyn päälle ja

jonka päälle sitten asetetaan painokivet', *sarjavus* 'kanan munasarja', lyyd. (Kuj.) *sard*, *sardē* 'reen liistepohja; hiilikori (matala, reunoina vain yksi päre); munasarja (kanalla)', *sardaine* = aun. *sarjaie*, vatj. (Kett.) (*tšimō*) *sarjaš* '(mesi-)sarjat', vir. (Wied.) *sari* (gen. *sarja*) 'Riegensieb, Sieb zum Reinigen des Kornes; Traube, Eierstock, zusammenhängendes Eierlegen', *pähkla-sari* 'Nusstraupe', *lapsed on kahest sarjast* 'die Kinder sind von zwei Muttern' (suom. > lpN Niels. Lapp. ordb. *sar'ja* 'trespildre på langs på slede el. kjelke', Læreb. III, s. 175, *sar'je* = *læi'po* 'sledebunn av unge birketrær som er bundet flatt sammen ved hjelp av vidje; (bare i pl.) lignende flettverk på laksestengsel', Lagercr. Enont. *sarji* 'Querhölzer im Schlitten, worauf man sitzt'; karj.-aun. t. lyyd. > ven. murt. *сарья* 'yhteensidotuista kepeistä valmistettu laite, jonka päällä villoja piestään; pitkä liiste, reen liistepohja', ks. KALIMA Ostseefinn. lehnw. s. 213).

Mahdollisesti Wichmann on ollut oikeassa esittäessään (Wotj. chrest. s. 106, vrt. myös ANDERSON Wandl. s. 186) suom. *sarja* ja vir. *sari* sanojen vastineeksi votj. *šurī* 'Stange od. dünner Sparren zum Aufhängen nasser Kleider' ja syrj. *šor* 'Sparren zum Aufhängen von etw.', jonka johdannainen on *šorem* 'Getreidehaufen, -schober'; permiläiskielten 'orsi' merkitys edustaisi silloin sanan suhteellisen alkuperäistä merkitystä.

Tämä rinnastus näyttää saavan tukea nimenomaan viron kielestä, josta Wichmann (ja Anderson) *sari* sanan lisäksi mainitsee sanan *sarikas* 'Sparren, Dachsparren', *kaevu-sarikad* 'Brunnenkasten, Einfassung des Brunnens' (vrt. myös *saris-puud* 'Brunnenkasten, Brunneneinfassung, Getreidekasten im Speicher') tietenkin edellyttäen, että tämä on *sari* sanan johdannainen. Tosin Saareste (Eesti Kirjandus 1920, s. 60—62, Eesti Keel 1922, s. 19, Leksik. vahekord., s. 181—182) on esittänyt sellaisen selityksen, että Pohjois-Viron Kuusalussa tavattava (pl.) *sarvikad* edustaisi alkuperäistä asua, josta *sarikad* olisi kehittynyt, ja että kantasana siis olisi *sarv* 'sarvi', mutta tämä tuskin osuu oikeaan. Ensiksi mainitussa kohdassa Saareste arvelee: »Vanemal ajal, kui hooned, seega ka nende katused, lühemad olid, käis nimetus s a r i k a d nähtavasti üksnes katuse kummagis otsas paaristikku ×-kujuliselt kokkupandud palkide kohta. Alles hiljemal ajal on see nimetus laienenud ka pikemate katuste otsapalkide vaheliste puute kohta. Nagu teada, pandi nende palkide otsad vanasti ja ka praegu, niihästi Soomes kui ka Eestis, s a r v e d e kombel risti, nii et otsad üle katuseharja ulatasid.» Leksik. vahekord. s. 182 hän taas otaksuu, että sellaiset kuvaannolliset nimitykset kuin *sarikad*, virE *kõõu* »koukut» jne. »põhjenevad asjaolul, et sarikate alu-

mised, ülespidi kõverad otsad (resp. otstesse löödud pulgad) õienevad nimelt *sarvede, kookude* kujuliselt». Nähtävästi molemmat otaksumat ovat erheelliset, *sarikad*-nimisiin katonkannattimiin ei ainaakaan yleisesti kuulu minkäänlaisia »sarvia». Wiedemannin sanakirjan selityksistä tai Saaresten esityksistä ei saa täsmällistä käsitystä *sarikas*-nimisen laitteen muodosta, mutta I. Mannisen Etnograafiline sönastik teoksesta (s. 14) selviää, että »sarikad neid ühendava pennipuuga» ovat ison ja leveän A:n näköisiä laitteita, jotka muodostavat rakennuksen kattoa altapäin kannattavan ja tukevan rungon; näiden päälle kiinnitetään *roovlatid* 'ruoteet', ja ruoteiden päälle ladotaan oljet ja ruo'ot. Ja täsmälleen samanlaisten katonkannatinten nimenä on, Sanakirjasäätiön kokoelmiin sisältyvien tietojen mukaan, paikoin Etelä-Suomessa, ilmeisesti virosta lainattu (OJANSUU Suom. kiel. tutk. työ. s. 183) *sarikka, sarikat* (Tytärsaari, Lavansaari) 'ulkokaton kannatustuolit', (Seiskari) 'poikittainen katon kannatin', (Säkkijärvi) 'telineet, joiden päälle katto tehdään: \triangle ', (Kymi) »*sarikka* tarkoittaa samaa kuin Savossa *katon alunen eli jalas*», (Sippola) »*sarikka, sarikat* nimitettiin meillä katonkannatusparreja, joita asetettiin seinältä harjalle, niiden päälle laudoitus ja sitten päreet». Lisäksi *sarikka* merkitsee muutakin, esim. Iitin—Jaalan alueella *sarikka, siipisarikka* on 'tuulimyllyn siipiraakin suuntaisiin kamaralistoihin kiinnitetty vaakasuora litteä puu, jollaisiin *räkki-~ siiplaulat* kiinnitetään' (*sipräksi* 'tuulimyllyn siipeä muodostava runko, parru, joka kulkee siiven kärjestä toiseen'), *sarikka* myös 'karsittu puun oksa tai nuoren puun runko', Nastolassa *sarikka* 'noin 1/2 metrin pituiset oksan pätkät, joita saadaan havuja tai rehuja hakattaessa ja kesäisin poltetaan', Artjärvellä ja Lapinjärvellä 'oksista hakattu halkaisematon polttopuu'. Erityisiä »sarvia» ei siis näissäkään sarikoissa mainita olevan. Näin ollen ei tunnu todennäköiseltä, että vir. *sarikas* olisi *sarv* sanan johdannainen, vaan pikemminkin johdettu *sari* sanasta samaan tapaan kuin esim. *vasikas*, suom. *vasikka vasa, haarikka haara* tai *kannikka kanta* sanasta, kuten myös Ojansuu Vir. 1909 s. 54 on otaksunut, siis *sarikas* < **sarjikka-s*. Muodostaahan esim. rakennuksen kehikolle pystytetty *sarikas-*, *sarikka-rivi*, jonka päälle ei vielä ole naulattu ruoteita ja pantu olkia, päreitä jne., pitkän, kauniilta näyttävän »sarjan». Samoin ovat esim. kaivon karkku ja aitan jyvähinkalo, vir. *kaevu-sarikad, saris-puud*, sellaisia hirsirakennelmia, joita hyvin voisi nimittää »sarjaksi». Tuulimyllyn litteistä »sarikoista» tehty siipilevy niin ikään muistuttaa esim. padon »sarjaa», tuolin tai reen *sarja*-nimistä selkänojaa jne. Ahdasalainen Kuusalun *sarvikad* voidaan helposti selittää *sarv* sanaan nojautuvaksi kansanetymologiseksi muodostumaksi. Todennäköisesti *sarjikka* alkujaan

on merkinnyt 'sellaisia puita, joista tehdään tai muodostuu sarja' tjs.

Jos pidetään silmällä itämerensuomalaisella puolella esiintyvää 'rivi, jono, ryhmä' merkitystä ja myös edellä aikaisemmin eriteltyjä *parvi* sikermän kahdenlaisia merkityksiä, ei tuntune aivan mahdottomalta ajatus, että samaan sarjaan kuuluisi vielä ostjakin sana (Paas.) K, J *sür* 'Herde, Schar', (Karj.) DN Salym *sur* 'Herde (von Elentieren, Wildrenntieren)', Kr. *sur* 'Herde, Menge (von Wildrenntieren, selt. von Pferden, Kühen)', VK *sur*', Litr. *sür*' (*sur*) 'Standplatz von Wildrenntieren od. Elentieren', Mj. *sür*' 'Elentierudel', Trj. *sur*' : *ñõk̄sur*' 'zusammenlebende Schar von Elentieren (3—6), Elentierudel'.¹ Jos oletetaan, että ostjakissa on säilynyt vain tämä merkitys ja muut unohtuneet, niin rinnastus on mahdollinen. Äänteellisessä suhteessa sitä vastaan ei näet ole muistuttamista (esim. *-r̄-* > ostj. *-r-* : suom. *marja* ~ ostjKr. *mūrəp* 'Beerenstrauch', Trj. *mūrəp̄* 'Beeren-dolde', O *mūrəβ* 'gebundenes Büschel (von Sumpfbrombeeren)' ja ostj. *u* = suom. *a* edellisen lisäksi esim. sanoissa ostjDN *χwt*, V, Vj. *kw̄l*, Trj. *kw̄l* = suom. *kala*; ostjDN *mūr̄ət̄*, V, Vj. *mūr̄ət̄l*, Trj. *mūr̄ət̄l* = suom. *maksa* ym.).

118. Suom. *tarja*, *tärjä*.

Toisen, omalla tavallaan yllättävän paralleelin samanlaisesta merkitysten muuntumisesta tarjoavat suom. *tarja*, *tärjä* ynnä sen vastineet.

Lönnrotin sanakirjan lisävihossa mainitaan sana *tärjä* pl. *tärjät* 'bår, bårhandtag', *sontatärjät*. Sana on myöhemmin pantu muistiin eri seuduilta: (Nastola, Iitti, Jaala) *tärjät*, (Artjärvi, Elimäki) *tarjat* 'loivat liiheet, jotka pannaan työreen päälle, kun vedetään esim. lantaa', (Kurkijoki) *tarja* 'talvella käytetty kaivonsuun tai ikkunan peite, valmistettu puukehyksistä eli -ristikosta, joihin punottiin olkia', (Lieksa) *tarja* 'hoikka, suora, kuorittu männynrunko, joista koivuvitsoilla sitomalla on pantu kokoon padon tarjalenkki'. Se esiintyy myös karjalassa (Karj.) *tarjat* 'lyhyet liiheet, joita käytetään veräjiksi ja talvella rysiä laskiessa' (karj. > ven. *таря́* 'Wehrschirm', todennäköisesti myös lpT *tārj̄E* 'hoikka salko, josta tehdään padon sarjalevy') ja virossa (Wied.) *tari* (gen. *tarja*) 'Geflecht, Flechtwerk, Gitterwerk aus Holz oder Ruthen (um Fische darauf zu trocknen, Vieh im Stalle abzusondern etc.), Boden des Bauerschlittens; Traube',

¹ On epävarmaa, onko tämän sanan etymologinen vastine vog. (Munk.-Szil.) *šark* 'Hürde', *šārāk* 'Rennthierheerde', kuten PAASONEN Ostj. wörterb. s. v. *sür* on arvellut. Munkácsin mukaan, VNGy II, s. 473, vog. *šārāk* merkitsee 'rénlegelő (пастбище оленей), Tšernetsovin-Tšernetsovan (Краткий мансийско-русский словарь) mukaan *šark* 'оленье пастбище, след от оленьего стада'.

kala-t. 'Gerüst zum Trocknen der Fische', *humala-t.* 'Hopfenköpfchen', *marja-t.* 'Beerentraube', *perse tarjad* 'Hinterbacken'. Tällä sanalla tavataan siis aivan samoja merkityksiä kuin *sarjalla* ja sen vastineilla. Mutta kehitys on mennyt vielä pitemmällekin, samaan suuntaan kuin *parvi* sikermässä: Lönnrotin lisävihon mukaan *tarjalla* jossakin murteessa on merkitys 'boskap, fänad, fähop, hjord', siis 'lauma, karja'.

Tulee tietenkin helposti mieleen sellainen ajatus, että *tarja*, *tärjä* olisi vain jonkinlainen, joskin melko vanha, tuntemattomasta syystä syntynyt *sarja* sanan sivumuoto, yhtä arvoituksellinen kuin alkukonsonantin suhteen päinvastainen suom. *sulka t*:llisten lp. *dol^lge*, mord. *tolga*, unk. *toll* jne. sanojen mahdollisena vastineena. Eikä tämmöistä ajatusta tietenkään voida sitovasti osoittaa vääräksi.

Mutta toinenkin mahdollisuus silti voidaan esittää. Samantapaisten taka- ja etuvokaalisten muotojen murteidenvälistä vaihtelua kuin *tarja* ~ *tärjä* tavataan suomessa tunnetusti eräiden muidenkin sanojen piirissä, esim. *nasia* ~ *näsiä*, *rastas* ~ *rästäs*, *sarana* ~ *säränä* ym. Näistä on ainakin viimeksi mainittu *säränä* etäsukukielten todistuksen mukaan vanhempi kuin *sarana*. Niin saattaa myös etuvokaalinen *tärjä* olla vanhempi kuin *tarja*, ja tämä on voinut syntyä *sarja* sanan vaikutuksesta.

Ostjakissa on nimittäin sana, johon hyvinkin voi sisältyä juuri *tärjän* vanha vastine: (Paas.) K *tārəs* 'dem Weberkamm ähnliche Vorrichtung, die über der Reuse im Fischwehr angebracht wird, so dass der Fisch nicht hinüber schwimmen kann', J *tārəs* id., (Karj.) DT *tāres* 'altertüml. Trocken-gestell aus Latten vorn über dem Tschuwal', Kam. *tārəs* 'Gitter über der Reuse; Litzen (am Webstuhl)', Likr. *tārəs* 'Lattengitter vor dem Tschuwal, worauf Handschuhe u. a. getrocknet, erbeutete Tiere aufgetaut werden usw.', Ni. *tārəs* 'die Bodenlatten (einer kleinen Narte)', = Kaz. *pon^ttārəs*, O *tārəs* 'Leitgitter an der Reuse; Gitter über der Reuse in der Öffnung des Wehres' jne. Sama *s*-aines kuin tässä, ilmeinen johdin, tavataan monessa muussakin ostjakin sanassa, esim. seuraavissa: DN *nāmās*, V, Vj. *nāmās* jne. 'Verstand'; DN *nōmās*, Vj. *nōmās* jne. 'zwillings-'; DN *tšəŋəs* 'sauer'; DN *tšīŋəs* 'Randbrett der Schlafpritsche im Wohnhaus; Schwelle', Kr. *tšīŋəs* 'der die Schlafpritsche stützende Pfosten'; V *tšīmäs* 'Pfeil mit gegabeltem Ende', Trj. *tšīməs* id. Ja kun ostjakin sana muuten äänteellisesti erinomaisesti sopii yhteen suom. *tärjä* muodon kanssa — merkityksethän ovat suorastaan identtiset —, tekee todella mieli pitää niitä toistensa vanhoina vastineina. Etuvokaalisen *tärjä* asun vanhuutta näyttäisi todistavan lisäksi sekin seikka, että tšer. *ter*, *tir* 'Schlitten' sopii siihen yhdistettäväksi, kuten allekirjoittanut jo aikaisemmin on esittänyt (Suomen Museo 1920—1921, s. 58), edellyttäen että merkityk-

sestä 'reen liistepohja' olisi johdettu merkitykseen 'reki'; semmoisestahan kyllä voidaan mainita esimerkkejä, esim. (Nastola) *kahat* 'reen irtopohjat, joissa on pajut edessä ja takana' ~ (Hailuoto) *kahi* 'selkänojalla ja laitalaudoilla varustettu reki', (Lönnr.) *resla* pl. *reslat* (< ven. *рѣсла*) 'slädl. kärrkorg l. -häck' ~ (lisäv.) *resla* 'ressläde, rack (laitio)' ym. — On muuten mielenkiintoista havaita, että ostjakin sanaa käytetään myös sanonnassa, jossa merkitys 'rivi, sarja' tuntuu olevan ikäänkuin idullaan: (Karj.) Kaz. *mēy²atā·r'sa'* 'nebeneinander (Pferde anspannen, gehen, schreiten)', *ī mēy²atā·r'sa'* 'in einer (langen) Reihe (z. B. stehen, Menschen)', jota vastaava sanonta tavataan vogulissakin, (Munk.-Szil.) *ma'il-tarēs* 'nebeneinander' (ostj. *mēy²al*, vog. *ma'il* 'Brust').

Mikäli *tärjä*, *tarja* sana on näin selitettävä, on sen suuri äänteellinen samankaltaisuus *sarja* sanan kanssa tietyssä määrin sattuma, sikäli kuin loppujen lopuksi yleensä on vain sattumaa, että eri kielissä merkityksiltään läheiset sanat usein äänteellisestikin muistuttavat toisiaan, vaikka selvästi ovat etymologisesti toisistaan riippumattomia, vrt. esim. suom. *akka*, *eukko*, *ukko*; *jana*, *jonno*, *juna*, *juoni* (kansanomaisissa merkityksissään); *hirsi*, *orsi*, *parsi*, *varsi*; *kaarna* (*karna*), *kärnä*; *maja*, *paja*, *vaja*; *kurmu*, *permu*, *paarma*; *kokka*, *kuokka*, *koukku*; *rokka*, *ruoka*; *surma*, *turma*; *harsia*, *kursia*, *parsia* jne.; — lp. *čor¹bmá* 'koura', *suor¹bmá* 'sormi'; — syrj. *gabir*, *kabir* 'koura', *tšabir* id.; *džadž* 'Wandbrett, Regal', *džodž* 'Diele, Fussboden; Badestubenpritsche', *dad*, *daid* 'kleiner Schlitten, Hand Schlitten', *dođ*, *dojd* 'Schlitten, Fuhre' (= votj. *dedi*); *kerēg* 'eine Ente', *kureg* 'Huhn, Henne'; — liett. *kablīs* 'Haken, Knaggen; Türangel; krumme Gabel, Misthaken' (= lät. *kablīs* 'Häklein, Heftel'), *kaplīs* 'Eisaxt, Hacke, Karst' (= lät. *kaplīs* 'Hacke, Hohlaxt'), *skaplīs* 'Hohlaxt'. Jne., lisäesimerkeistä ei ole puutetta.

119. Ink. *lätä*.

PAAVO SIRO arvelee teoksessaan Puhumista merkitsevät verbit itämerensuomalaisissa kielissä s. 156, että inkeroismurteiden (ja Kukkosin vatjan) verbi *lätä*: *läkkän* 'puhua' on todennäköisimmin denominaalinen verbijohdannainen oletettavasta substantiivista **lägä* [sic!], jonka vastine olisi suom. *läkä* (Lönnr.) 'fradga ur lifsjukas mun; slem' ja vir. *läga* (Wied.) 'Schleim, weicher Schlamm, dünner Koth, Ausfluss von Leichen' ja että verbi alkuaan olisi merkinnyt »suu vaahdossa puhumista».

Tällainen selitysyritys ei tunnu kovinkaan todennäköiseltä, saati sitten varmalta. Ja toisenlaisiakin selittämismahdollisuuksia voidaan esittää.

Jo JALO KALIMA on, Die Ostseefinn. lehnw. s. 151, asettanut Ojansuun Karjalan kielen oppaan sanastosta löytämänsä karj. *lägädäk* 'sprechen' sanan rinnalle, sanan, joka Ojansuun ilmoituksen mukaan on Inkerin karjalaa, suom. *läkättää* 'unklar sprechen, plaudern' (Lönnr. 'tala oredigt, prata, skräfla, pladdra', lisäv. *läköttää* 'id.; gala', vrt. myös *läkertää* 'blanda, slamsa i talet, tala oredigt') ja selittänyt siitä saaduksi ven. murt. *лекомáть* 'murmeln', *лэкомáть* 'schnell, undeutlich sprechen'. Varmaankin on näihin lisättävä veps. (Tunk. VKÄ 690, 713) *läkätada* 'läähättää, vohkaista', *heng läkätqb* 'sydän lyö kiivaasti ja hengitys on läähättävää'. Vepsän sana taas tuo hakematta mieleen suom. (Lönnr.) *läkähtyä* 'storkna, qväfvas, förqväfvas, kikka; sina, försina, stadna', *läkistyä* 'storkna', joilla on laajalti vastineita, karj. *läkähtü-*, vepsE *läkästuda*, vatj. *lätsähtüä*, vir. *läkastama*, *läkatama*, *läketama*, E *lägatama* 'ersticken, würgen, erwürgen, unterdrücken; (intrans.) sticken, ersticken, stark husten, verdumpfen', liiv. *läkärtä* 'sticken, sich verschlucken', t. s. verbejä, joista useimmat ovat johdon puolesta rinnastettavissa *hengähtyä*, *hengästyä* 'bli andtruten l. andfädd, mista andan, få andtäppa' sanoihin, *henki*, *hengittää*, *hengätä* 'andas, flåsa; afdunsta' jne. sanasikermään kuuluviin verbeihin. Ja etäämpäinkin voidaan esittää sopiva vertauskohta, nimittäin mordvan kielestä sana E (Wied.) *läkams* 'athmen, hauchen, wehen', *läksems*, (Reg.) *leksan* 'keuchen, schnaufen, wehen', (Rjabov) *lekšems* 'дышать', M (Ahlqv.) *läkan* 'athmen', (Reg.) *läkan* 'lihegni', *läksan* 'lelkendezni, szuszogni'.¹ Semologinen puoli tässä yhdistelmässä on selvä. Alkuperäinen merkitys on ollut 'hengittää, huokua, puhaltaa', siis suunnilleen sama kuin suom. *puhua* verbillä. Äänneasun suhteen voidaan huomauttaa, että inkerin sanan kantavartalo on *läkä-*, muut-esitetetyt sanat taas yleensä edellyttävät *läkkä-*kantaa. Tämän huomautuksen ei kuitenkaan tarvitse olla ratkaiseva. Sana on inkeroismurteen erikoisten kvantiteettisuhteiden vallitessa helposti voinut siirtyä *-kk-*sarjasta *-k-*sarjaan, samaan tapaan kuin suomen murteissa *lakata* ~ *laata* : *lakkaan* verbi. Sitäpaitsi se kieltämättä tuntuu jossain määrin deskriptiivisuhteiselta sanalta, jollaisten äänneasu useimmiten osoittaa säännötöntä horjuvuutta.

Tietynlaista äänneasun, johdannaisten ja niiden merkityksien samankaltaisuutta osoittaa muuten seuraava ryhmä sanoja, jotka ilman epäilyä voidaan katsoa toistensa etymologisiksi vastineiksi: karj.-aun. *läpehtü-* 'läkähtyä, tukehtua, pakahtua', vatj. *läpähtüä* 'läkähtyä, ummehtua', vir. *läpastama*, *läpatama*, *läppuma*, E *läppämä*, *läpähtämä* 'ersticken (intr.)

¹ T. I. Itkonen yhdistää SUSA XXXII, 3, s. 16, suom. *läkähtyä* ja lp. *lakkit* 'extinguere'. Lapin sana näyttää kuitenkin olevan skandin. laina (vrt. norj. *slekkja*, ruots. *släcka*), ks. QVIGSTAD Nord. Lehnw. s. 210.

moderig, muffelig werden, verdumpfen, sich erhitzen (wie zusammengelegtes Heu, das nicht vollständig trocken geworden war)', E *läpähtämä* 'ersticken lassen, muffelig werden lassen, ersticken (trans.)', liiv. (Kett.) *läppättä* 'versumpfen', (Posti) *läpätän* 'moderig, muffelig, verdumpft', veps. (Tunk. VKÄ 525, 690, 713, Kett. VKL 158) *läpätada*, *-ada*, *läpätada* 'läähättää; (puhua) läpättää l. löpöttää, pälpättää', suom. (Lönnr.) *läpättää* 'pladdra, sladdra, tala otydligt', mordE (Wied.) *läpijams* 'röcheln, schwer athmen, sticken', *läpijantoms* 'würgen, erdrosseln, ersticken' (Paas. SUST LXXVII, s. 11) *lepvi* : *lamo narod son lepvi. lamo skotina son lepvi.* 'viele Leute ersticken (im Wasser), viel Vieh erstickt'. Merkitysten yhtäläisyys edellisen ryhmän kanssa on siis melkoinen, puuttuu ainoastaan vakava 'loqui' merkitys. Ehkäpä nämä ryhmät edustavatkin toistensa vanhoja deskriptiivisiä rinnakkaismuotoja. — Vain deskriptiivisille sanoille ominaiseen äänneasun epävakaisuuteen vedoten voitaisiin edellisiin vielä lisätä ensi tavun *ä*-vokaalista huolimatta lpN *läp'päšit*, *läppäštuvvät* jne. 'miste pusten, holde på å kveles', jonka QVIGSTAD Beitr. s. 89 on yhdistänyt viron ja mordvan sanoihin, WIKLUND UL s. 147 ja GENETZ Ensi tav. vok. s. 30 viron sanaan.

Huomautettakoon lopuksi, että myös suom. (Lönnr.) *läkistä* 'ästadkomma oljud', vir. (Wied.) *lägisema* 'lärmen', *lägin* (g. *-ina*) 'Lärm, Geschrei', onomatopoeettis-deskriptiivinen verbi, saattaa kuulua edellä esitettyyn *läkkä-*, *läkä-* sikermään ja siis sekin ink. *lätä* verbin sukulaispiiriin.

120. Suom. *pakista* jne.

Käsitellessään suom. *pakista*, *pa'ata* (*pakaan*), *pakina* jne. sanaperhettä Siro päätyy (s. 116) sellaiseen tulokseen, että sen alkuperäinen merkitys olisi 'ritistä, rätistä, ryskyä', jommainen tavataan vatj. *pakizema* ja vir. *pagisema* sanoilla, polemisoiden Hakulista vastaan, joka mm. SKR I 172, 234, II 86 vir. *pagi*, *pagina* 'tuulen, sateen puuska' sanan pohjalla on olettanut 'puhista, puhaltaa' merkitystä. Voitaneen sanoa, että ero näiden mielipiteiden välillä ei ole suuri, sillä Hakulinenkin tarkoittaa mainituissa kohdissa juuri onomatopoeettis-deskriptiivistä, 'puhista, puhaltaa' -merkityksistä sanaa eikä 'puhaltamista, ilmavirran huokumista' tarkoittavaa, kuten Siro erehdyttävästi sanoo. Viron saarimurteiden *pagi* (g. *pagi*) merkitsee Wiedemannin mukaan 'Sturm, Ungewitter' ja *pagin* (g. *-ina*) 'Heftigkeit, Paroxysmus, heftiger Krankheitsanfall, Drang, Noth, Krachen', esim. *jää-p.* 'starker Eisgang', *kõhu-p.* 'Ruhranfall', *lume-p.* 'Schneegestöber, Schneerift', *piikse-p.* 'heftiges Gewitter, Krachen des Donners', *sõa-p.* 'Kriegslärm', *vihma-p.* 'heftiger Regen' jne. 'Räiskyä, ryskyä, pauhata' resp. 'räiske, ryske, pauhu, puuska' tjs. tuntuisi näin ollen viron (ja vatjan)

perusteella olevan sanan alkumerkitys, josta 'kiihkeän, kiihkeästi jatkuvan puhumisen' kautta olisi voitu tulla nykyisiin merkityksiin. Sanan muotokin *pakista* (~ *pakisen*), *pakina* viittaa onomatopoeettis-deskriptiivisten verbien luokkaan.

Tekijän olisi kuitenkin pitänyt mainita, että lapin kielessä on 'puhumista, virkkamista, sanomista' ja 'sanaa' jne. merkitsevä sanapesye, jota osaksi jo CHRISTFRID GANANDER sanakirjassaan (s. v. *pakina*) ja osaksi T. I. ITKONEN SUSA XXXII, 3, s. 29 ovat verranneet suom. *pa'ata*, *pakista*, *pakina* jne. sanoihin, nim. lpR (Lind.-Öhrl.) *pako* 'verbum, ord', Vefs. (Lag.) *bāk'uo*, Härj. (Coll.) *bākä*, Piit. (Hal.) *pāhkuo*, *pāhkū*, L (Wikl.) *pāōku-*, I (Itk.) *pāhu* (akk. *pāyvu*) 'Wort', R (Lind.-Öhrl.) *pakot* 'loqui, mentionem facere', N (Niels.) *bak'kudit* 'uttale, ta til orde, utbryte', I (Itk.) *pāhudið* 'virkkää', ja että tähän nähtävästi liittyy lpKld. (Gen.) *pākke* (*pāyaχ*), (Itk. mscr.) *pāgke^s* (*pāyam*). T *pāgke^d* (*pāyam*) 'riidellä, kiistellä' (merkitysten suhteen vrt. esim. suom. *haastella* 'puhua, puhella' — 'riidellä' SIRO m.t.s. 142, *sanella* id. ibid. s. 79)¹. Kuollan lapin sana ilmeisesti edustaa varhaista kantavartaloa **paka-*, joka käy yksiin suom. *pa'ata* muodon pohjana olevan **paka-* kantavartalon kanssa; lp. *pako*, *pāōku-*, *pāhu* jne. on varmaan deverbaalinen teon nimi ja *pakot*, *bak'kudit*, *pāhudið* nähtävästi ovat taas tästä johdettuja verbejä.

121. Suom. *säkeä*, *säetä*.

Jo D. E. D. EUROPAEUS on kirjoituksessaan »Tietoja suomalais-ungarilaisten kansain muinaisista olopaikoista» (Suomi II, 7, s. 128—129) verrannut toisiinsa mm. lp. *tšiek*, *tšäk* 'nurkka' ja suom. *sikko* 'kärki, terävä kulma' sanoja. 50 vuotta myöhemmin on saman vertailun suorittanut

¹ Muutamassa muussakin kohdassa olisivat kirjallisuudesta helposti löytyvät etymologiset maininnat ja viittaukset olleet paikallaan. Esim. s. 19 Siro olisi saattanut ainakin ohimennen mainita, että *sana* substantiivin vastine esiintyy — tosin nähtävästi suomesta saatuna — lapissakin aina Luulajasta Turjaan asti ja että sillä on muitakin merkityksiä kuin 'Wort': L pl. *sānē* '(poron) korvamerkki', N *sadne* 'poromerkin yksi leikkaus', joka merkitys lapin vaikutuksesta on Lapin-suomenkin *sanalla* (ks. esim. ERKKI TIESMAA Vir. 1937, s. 170); esittäähän tekijä toisinaan eräiden muiden käsittelemiensä sanojen lappalaisia lainavastineita. Yhtä hyvin kuin *kiittää* sanasta olisi *haastaa* verbistä ollut paikallaan maininta, että se on lainattu myös ainakin Ruotsin, Norjan ja Inarin lappiin. Ehkä olisi ollut syytä pohtia myös vir. (Röigi, Lisasön.) *aastama* 'öpetama, hoiatama' verbiä tässä yhteydessä. Jossakin s. 82—84 olisi ollut syytä käsitellä vatjan verbiä (Kett.) *senata*: (*massa*) *senatäs* (lasta) manataan, noidutaan', *senattu* 'loihdittu, manattu', *senämän* (tuli *lakzēne*) 'silmäytyminen, lumoutuminen (tuli lapselle)', *senauzi* 'sairastui manauksesta', s. 152 viron sanaa *laadima* 'sprechen' jne. LpT *justad* 'kertoa' sanan T. I. ITKONEN, Kalevalaseur. vuosik. 22, s. 54; on selittänyt suomesta saaduksi. Jne.

T. I. ITKONEN »Lappalais-suomalaisissa sanavertailuissaan» (SUSA XXXII, 3, n:o 685) mainiten lisäksi useita muitakin lapin kielen murremuotoja. Samassa etymologisessa kirjoituksessaan (n:o 466) Itkonen esittää toisenkin äänteellisesti melkein samoin kuuluvien, mutta toista merkitsevien lapin ja suomen sanojen rinnastuksen: lpN *čiekkä* 'latebra' = suom. *sikko* 'penningsgömsle'.

Näissä rinnasteluissa pistää silmään lapin sanojen keskinäinen äänteellinen läheisyys ja suomen sanojen äänteellinen identtisyys. Lisäksi kiintyy huomio heti siihen, etteivät rinnastukset ole äänteellisessä suhteessa moitteettomat: lp. *ie* ei tietävästi missään muissa tapauksissa vastaa suom. *i:tä*, eikä lp. *-kk-*, joka näissä sanoissa palautuu yksinäis-*l:*hon, myöskään tarkoin sovi suom. *-kk-*:n vastineeksi. Sen sijaan tuntuu täysin luontevalta, sekä äänneasun että merkityksen puolesta, seuraava yhdistelmä, johon jo O. DONNER, Vert. Sanak. I, s. 169, ja A. GENETZ, Ensi tav. vok., s. 28, ovat viitanneet:

LpR (Lind.-Öhrl.) *tjäka* 'latebra, gömsel, gömma', *tjäket* 'abscondere, occultare, gömma undan, fördölja', *palwah peiweb tjäkeh* 'nubes solem abscondunt, mälnen skymma bort solen', *tjäka muste takkoites* 'facta me sua celat, han döljer för mig sina gärningar', Vefs. (Lag.) *čšičk-čš* 'verstecken, verhehlen', L (Wikl.) *čšoka-* 'Versteck', *čšoka-*, *čšokate-* 'verbergen, verstekken', N (Niels.) *čiekkä -g-* 'gjemme, skjul; det som gjemmes, skjult skatt; opspart forråd, sparepenger', *čiekkät* 'gjemme, skjule, dølge, holde hemmelig', (Itk.) I *čšičha* (g. *čšičeva*), Ko. *čšičok^A* (g. *čšičeγa*), Kld. *čšičk^A* (g. *čšiča*), T *čšičk^A* (g. *čšičga*) 'kätkö, piilo', (Gen.) Kld. *čičke-* (*ie*) 'begraben; niedergraben'¹ = suom. (Gan.) *säen - säkesin - säennyt - säetä* l. *säkeä* 'karar glöden tillsammans och täcker med aska — nedföser, prunas congero — präcipito', *säe tuo liesi* h. e. pane tuhkaa päälle 'täck glöden med aska', *ottaa walkian säetystä tuhkahuilikasaisesta* 'tager up eld af aske mörjan', *säkeen -kesin -ennyt -etä* 'öfwerhöljer — blandar bort — nedtystar — obtego — confundo', (Renv.) *säen*, *säkeä* al. *säkeän*, *säetä* 'congero l. coacervo e. c. rapas, colligo et cinere obtego e. c. prunas, inde obtego l. supprimo e. c. rumores, velo e. c. male patrata, zusammenhäufen, sammeln, verdecken', *säkö* 'acervus e. c. prunorum; raparum, Haufen', *säet* (g. *säkeen*) id., (Lönnr.) *säetä*, *säkeä* 'samla i hög, kara ihop och betäckä glöd med aska, hölja; nedtysta', *säkö*, *säe*, *säes*, *säös* 'samlad hög, hop; hopkarad med aska betäckt kolhög'.

¹ LpT (Gen.) *čički-* (*čö*) 'niedergraben' on vokaalistonsa takia tähän yhteyteen sopimaton. Sen vastine näyttää olevan lpHärj. (Coll.) *čjčččččččččč*, *DjučGčđđđđ* 'sich verstecken', Tän. (Lag.) *ččččččđđđđ* 'id., sich verbergen'.

Suomen sanan kuvaannollista käyttöä tavataan mm. 1700-luvun kirjasuomessa. Ganander viittaa (samoin Lönnrot) v:n 1758 (ja myöh.) Raamatun-käännöksen lauseeseen *he säkewät pahan asian, ja ei pidä oikeutta* (Jer. 5 : 28; 1642: He waeldawat pahudes ja ei pidä oikeutta, 1938: Myös käyvät heidän häijyt puheensa yli kaiken määrän) ja selittää sen alkupuolen ruotsiksi sanoilla 'de bortblanda, nedtysta, nedläggga'; Lönnrot on tästä muovannut esimerkin *säkeä paha asia* 'förehafva onda stämplingar, omgås med onda ting'. Pari muuta esimerkkiä Ganander mainitsee silloiseen virsikirjaan vedoten: [Mutt HERra kuin Taiwaas pauhaa, Heidän juonensa näkee, Hän heitä pilkkaa ja nauraa,] *Häpiän ala heit säkee* (25: 3) ja [Ettei kelläkän ollut rohkeutt, Jumalan Sanaa puhumaan, Sen pahan pedon pelwost, Hän uhkais, kaikki käkeis, Hän poltti,] *tappoi ja säkeis*, [Kuin wastaisit händ ehdost] (241 : 5). Edellisen näytteen Ganander ruotsintaa 'föser, drifwer dem på skam', jälkimmäisen 'föste i elden'. Lönnrotilla on edellisestä muodosteltu esimerkki *säkeä jku häpeän alle* 'öfverhölja med skam'. Nykyisessä kielessä sana tavataan etupäässä länsi- ja lounaismurteissa. Jokunen esimerkki kuvaannollisesta käytöstä voi olla paikallaan. Pyhärannan murteessa *säkätä* tarkoittaa 'salaamista', esim. *asi koetettin kokonas säkät*. Pöytyällä *säkätä* merkitsee 'peittää, himmentää, lieventää', esim. *ko loimi on musta ja kure punanen niin loimi säkäsee sen punasen sit vähä* (ettei kangas näytä niin kovin punaiselta), *hawkkaa, poika, hyvä jöhkäle sokerii vaan, se säkäsee niin paljon viinaa*. Mynämäessä sanotaan, että suuressa huoneessa, esim. kirkossa *säkke* (= kirjak. *säkeää*) tai *säkes* (*säkesi*) niin pahasti, että on vaikea kuulla puhetta, esim. papin sanoja selvästi, t. s. kaiku sekoittaa, peittää puheen. Ks. Sanastaja, n:o 5, s. 17.

Suomen sanojen yhteinen kantavartalo on *säke-* (*säkeä* < **säkeδäk*; *säetä* < **säyētäk* jne.) sekä merkitys 'peittää' (esim. hiiliä tuhkaan); *salata* jne.), ja tämä sopii tarkalleen yhteen lp. *čiekkät* 'gjemme, skjule, dølge' jne. verbin kanssa (vrt. vokaaliston suhteen esim. suom. *käki*, *käke-* ~ lp. *giëkkä*, suom. *käsi*, *käte-* ~ lp. *giëttä*, konsonantisto ei kaipa selitystä). Mutta lp. *čiekkä* 'gjemme, skjul' jne. nomini tuntuu »heleän» -a:nsa takia oudolta ja saattaa jonkun mielestä ehkä herättää epäilyjä esitetyn rinnastuksen paikkansapitävyyden suhteen. Tällaiset epäilyt olisivat ilmeisesti kuitenkin aiheettomia. *a*-vokaalin päättyvät omaperäiset substantiivit ovat lapissa harvinaisia, ja tuskin koskaan tuo vokaali niissä on alkuperäinen (vanha *-a* on muuttunut *-e*:ksi). Tämänkin sanan ja sen pesyeen rinnalla lapissa on toinen, johon kuuluu mm. alussa mainittu *tšiek*, *tšük* 'nurkka' ja jonka loppuvokaali on lapin äännesysteemin mukainen *-á*:

LpR (Lind.-Öhrl.) *tjäk* 'angulus, hörn, winkel', L (Wikl.) *čěōka*- 'Winkel, Ecke', N (Niels.) *čiekkā -g-* 'hjørne, kant; krok, vinkel', (Itk.) I *čšieha* (g. *čšieŭwa*), Ko. *čšiečk^A* (g. *čšieγγa*) 'kulma, takho'.

Tuskin on syytä tai edes mahdollisuutta pitää näitä kahta lappalaista sanasikermää etymologisesti toisistaan erillään; esim. Wiklund ja Lagercrantz sanakirjoissaan katsovat niitä identtisiiksi, ja Nielsenkin molempien kohdalla viittaa toiseen. Ainakaan merkitysten erilaisuus ei voi olla pakottavana syynä erossapitoon. Mikäpä onkaan sopivampi kätkö tai piilo kuin nurkka, loukko, soppi! Se mikä pannaan esim. kodan tai huoneen nurkkaan, soppeen, pannaan samalla käytännöllisesti katsottuna myös piiloon ja talteen joten 'nurkka, soppi' merkityksestä luontevasti kehittyy merkitys 'kätkö, piilo, talletuspaikka'. Siitä ovat puhuvana todistuksena myös suom. *sikko* sanan merkitykset 'hörn, snut, knut' ja 'förråd, besparing, hop'. vaikkei se sana tähän yhteyteen kuulukaan. Näin ollen suom. *säke*-vartalo, sopii täsmälleen myös lpN *čiekkā* substantiiviin, joka varmasti äänneasultaan edustaa vanhempaa ja alkuperäisempää kantaa kuin *čiekkā*. Ehkäpä jälkimmäisen on synnyttänyt halu saada merkityksille 'nurkka, soppi' ja 'kätkö, piilo' äännteellisesti jossain määrin erilainen ilmaisin, muodostamalla *čiekkā* sanasta jonkinlainen valejohdannainen *čiekkā*.

Virittäjässä 1942, s. 36, tämän kirjoittaja on sivumennen ja epäröiden esittänyt sellaisen arvelun, että myös suom. *säästää* verbi kuuluisi *säetä*, *säkeä* pesyeeseen, että se ehkä palautuisi muotoon **säγästädäk* ja että merkitysten kehitys olisi tapahtunut esim. tällä tavalla: 'kerätä kokoon, kasata' > 'kerätä talteen, tallettaa' tjs. Nähtävästi tällaisesta ajatuksesta kuitenkin on luovuttava. Suom. *säästää* verbin vastineet lähisukukielissä kuuluvat (Gen.) karj. *šeäštä-*, aun. *seästä-*, (Pohjanvalo) *siästä*, lyyd. (Kuj.) *šjästädä*, *šjästada*, vir. (Wied.) *seastada* 'schonen, sparen, aufbewahren' (lpR *sestet*, *sästet*, N *sæs'tet*, I *šeš'tid*, Ko. *ššäš'ted* 'säästää' < suom., tai ositt. karj., ks. esim. T. I. ITKONEN SUSA XXXII, 3, n:o 395, Kalevalaseur. vuosik. 22, s. 54, ÄIMÄ Astev.-tutk. s. 157). Jos sana alkuaan olisi ollut *-γ-*llinen, olisi *-γ-*n paikalla lyydissä *-g-* eikä kato (ks. esim. AIMO TURUNEN Lyydil.-murt. äänneh. I, s. 111). Tietysti voitaisiin sanoa, että koska sanaa ei ilmeisesti tavata vepsässä, niin se lyydissä saattaa olla laina karjalasta tai aunuksesta, mutta tämmöiseenkin oletukseen turvaaminen olisi uskallettua. Ja lopuksi on otettava huomioon sekin mahdollisuus, että suom. *säästää* jne. verbin vastine olisi syrjP (Wied.) *sästymy* 'verbergen'.

122. Suom. *vastakalpinen*, *-kalkkinen*, *-källkinen*, *-kylkinen*, karj.
vastakavani.

Suomen kielessä on eri murteissa melkoinen joukko samantyyppisiä mainioita nimityksiä vastentahtoiselle, vastustelevalle, vastukselliselle, sellaisia kuin yleiset *vastahakoinen* ja *vastahakainen*, laajalti mm. Karjalassa, Uudellamaalla ja Pohjanmaalla käytetty *vastahankainen*, etupäässä maan lounaisosissa tuttu *vastakytintinen*, paikoitellen esiintyvät *vastakarvainen* (esim. Valkealassa) ja *vastasukainen* (mm. Valkealassa ja Sakkulassa) sekä *vastakarhi* (esim. Ilomantsissa). Tällaisten havainnollisten kielikuvien alkuperäinen merkitys ja lähtökohta on tietenkin selvä. Jos koettaa vetää esim. oksaista puuta tai risukarhia pitkin maata siten, että haon tai katkaistun oksan hangan kärki on vetäjää kohti, niin se työntyy maahan ja haraa kovasti vastaan. Vedettävä puu on latvasta päin katsottuna vastahakoinen, samoin vetäminenkin vastahakoista, vastahankaista jne. Tai jos yrittää silittää vaikkapa koiraa tai hevosta hännästä päähän päin, siis vasten karvojen kärkiä, niin toimitus on sananmukaisesti *vastakarvaista*, *vastasukaista* ja samalla vaikeata ynnä sen kohteelle vastenmielistä. Päinvastaisessa tapauksessa, kun silittely tapahtuu *myötäkarvaa*, *myötäsukaa*, se on *myötäkarvaista*, *myötäsukaista* ja hyväiltävälle mieleistä, linnulle *myötäsulkaista*. Ja esim. suksi, jonka pohjaan on kiinnitetty jäykäkarvainen poron tai hirven koipinahka siten, että karvojen kärki suuntautuu taaksepäin, luistaa kevyesti eteenpäin *myötäkarvaa*, *myötäsukaa*, eikä lipsahtele vastamässäkään taaksepäin, *vastakarvaa*, *vastasukaa*. Tämäntapaisissa jokapäiväisen ahertelun piiriin kuuluvissa yhteyksissä syntyneet sanat ja sanonnat ovat sitten yleistyneet laajemmallekin alalle ja kuvaannolliseen puheeseen. Muutakin kuin oksikasta puuta tai risukarhia, esim. aina vastaanpanevaa elukkaa tai itsepäistä ihmistä, on ruvettu sanomaan vastahakoiseksi, vastahankaiseksi, vastakytintiseksi, vastakarhiksi jne. Vaikea, vastuksia täynnä oleva elämä on käynyt *vastahankaiseksi*, *hankalaksi* (alk. 'sellainen, jossa on vastaan haraava oksan hanka', vrt. *nokkela*, *ovela*, *sukkela* ym. vastaavanlaisia johdannaisia) jne. Sellaiset sanonnat kuin Lönnrotin lisävihossa mainitut *tehdä l. vetää vastahankaa* 'göra motstånd', *raha-asiat vetävät vastahankaa*, *rupesi vastakarhin vetoon* 'började göra motstånd' ynnä monet muut vastaavanlaiset ovat tällä tavoin syntyneet ja tulleet käytäntöön.

Yhtä selvää kuin edelliset eivät näytä olevan muutamat muut samaa merkitsevät *vasta-* t. *vasten-*alkuiset yhdyssanat. Esim. Lönnrotin sanakirjan tuntema *vastakalpinen* 'motstridig, motsträfvig' ja *M o u h i j ä r v e l t ä* muistiinpantu *vastenkylkinen* («Kyllä se meno oli mulle niiv *vastenkylkistä*, etten olisiv viittiny ollenkal lähtee alkuunkaa») tuntuvat kovin

oudoilta ja selitystä kaipaavilta. Niiden rinnalle on varmaan asetettava *savolaismurteissa* tavattava *vasta-* ja *vastenkälkinen*, josta Sanakirjasäätiön arkisto sisältää mm. seuraavat tiedot. Heinävedellä voidaan huokaista: »Kyllä tämä elämä on niin *vastakäläkistä* jottei taho siitä siihen piestä, saporosta hännän piähän», Tervossa: »Sen miehen kansa toimimine on nii kovin *vastakäläkistä* ku ei hänen mieliks ossoo tehdä mittää», Rautalamilla: »Kyllä tämä elämä on niin *vastakäläkistä* että ei siitä siihen peäse» ja Sonkajärvellä niin ikään: »Kyllä se on niihennii elämä ollut niin *vastenkäläkistä* köyhyven ja puutteen kansa». Jne. Usein juuri elämä saattaa olla *vasta-* t. *vastenkäläkistä*.

Samaan joukkoon kuuluu varmasti myös Pohjois-Karjalan ja Kainuun *vasta-*, *vastenkalkkinen*, josta myös mainittakoon muutama esimerkki. Sortavalasta on muudan vapaaehtoinen tiedonantaja lähettänyt seuraavan esimerkkilauseen: »Tämä lähtö tuntuu nii *vastekalkkiselta* jotta mitekää ei kykenis lähtemää», Harlusta on saatu talteen sanonta »Aina se on niin *vastenkalkkine* esittipä mitä assiita tahasa». Ruskealassa, Kiteellä ja Liperissä sanaa *vastenk(al)kkinen* käytetään samaan tapaan, esim. Kiteellä: »*Vastenkalkkista* se Kiteelläkin on se vanha kirkkovelan maksu», Liperissä: »Minust on aina niin *vastenkalkkista* lähtee talavipakkasella pitkälle reissulle». Kiihtelysvaarassa on käytännössä sekä *vasta-* että *vastenkalkkinen*, Kiuruvedellä *vastakalkkinen* (esim. »Kyllä sille on tuolle meijjäm poijjalle työ niin *vastenkalkkista*, ettei siitä tule muammiestä»), samoin Paltamossa, Ristijärvellä ja Pudasjärvellä, ja varmasti muuallakin näillä seuduin.

Äsken esitetyn selvittelyn ja rinnakkaistapausten luettelon perusteella ei varmaankaan ole liian rohkeata olettaa, että myös näiden *vastakalpinen*, *vastakylkinen*, *vasta-* t. *vastenkälkinen*, *vasta-* t. *vastenkalkkinen* sanojen loppuosan kantasana olisi merkinnyt jotain 'hakoä, karvaa' tms.; sillä ilmeisesti niillä kaikilla on yhteinen lähtömuoto. Tuskin erehtyy, jos olettaa, että se on ollut **vastakalkkinen*, **vastenkalkkinen*, että jälkiosan kantasana siis on nykyään harvinainen *kalkki* (g. *kaljen*) 'strå, härstrå' (Lönnr.). Tällainen sana tunnetaan ainakin muutamissa Tampereen ympäristön pitäjissä; tietoja on ainakin Lempäälästä, Suoniemeltä ja Hämeenkyröstä. Sitä näkyy käytettävän nimenomaan yhdestä hiuskarvasta puhuttaessa, esim. Hämeenkyrössä tähän tapaan: »Sem miähen lakipää on tullu niin kaljuksi ettei siinä ole yhtä *kalkee*, mutta sen niskan pualesa ja korvallisilla ov viä vähä hiuksia». Samaan viittaa Lönnrotin mainitsema säepari »jo silt' on hiisi hiukset vienyt, piru *kaljetki* kerinnyt».

Nykyisestä ahdasalaisuudestaan huolimatta *kalkki* sana varmasti on melko vanha, sitä osoittaa jo sekin, että sillä on vastineet lapissa ja mordvassa (lp. *guol'gá* 'karva', mord. *kalgo* 'päistär'), ja se on varmaan aikaisemmin tavattu muissakin murteissa; balttilaisperäinen *karva* näyttää sen työntäneen syrjään. Sen aikaisempaa levinneisyyttä osoittaa — jos esitetty selitys on oikea — nimenomaan nyt puheena oleva yhdyssana *vasta-* t. *vastenkalkkinen*, *vastakalpinen*, *vasta-*, *vastenkälkinen*, *vastakylkinen*. Kun kantasana *kalkki* on käynyt harvinaiseksi ja lopulta monin paikoin tuntemattomaksi, on yhdyssana-johdannainen **vastakalkkinen* jäänyt yksinäiseksi ja irralliseksi, vaille tukea, joka olisi estänyt sen äänneasua sinne tänne horjahtelemasta. Sen loppuosa on tullut käsittämättömäksi, ja sitä ovat erilaiset kansanetymologiset selventämissyrkimykset ym. syyt eri suuntiin muunnelleet. Nähtävästi sen jälkeen, kun *kalkki* sanan merkitys jo oli muuntunut, ovat syntyneet sellaiset yhdyssanat kuin (Lönnr.) *hyväkalkkinen* 'hyväluontoinen' ja *pahakalkkinen* 'pahuontoinen (pahankurinen, pahamutkainen, kiukkuinen, keho)', joka tunnetaan ainakin entisistä Karjalan kannaksen murteista (merkitys Kirvussa 'vastahakoinen ja paha', Sakkulassa 'häijy, riitaisa'). Samaan tapaan voidaan *karva* sanallakin ilmaista laatua, luonnetta, olemusta, vrt. esim. (Lönnr.) *näkee hänen oikeassa karvassansa* 'i sin rätta gestalt'. — Näin selitettynä sana *vastakälkinen*, *-kalkkinen* jne. siis liittyy aikaisemmin mainittuun ryhmään ja osoittautuu *vastakarvaisen* ja *vastasukaisen* täydelliseksi synonyymiksi.

Hämärältä tuntuu ensi kuulemalta myös Lönnrotin sanakirjan lisävihosta esiintyvä *vastakavainen* = vastahakainen, *vastakavaisin* 'tvärtom (päin vastoin)'. Ei ole varmaa tietoa siitä, mistä päin tällainen sana on peräisin — teoksen säilyneessä sanalipustossa sitä ei ole — mutta tuntuu varmalta, että lisävihon toimittaja A. H. Kallio on sen ottanut Arvid Genetzin karjalan kielen sanastosta. Genetz näet selittää näin: »*vašta-hakase* n. *-ańi* (PK) = seur. *vašta-kavaže* n. *-ańe* vastahakoinen, vastapintainen; *vašta-kavazin* päinvastoin». — Tällainen yhdyssana on karjalasta pantu muistiin myöhemminkin eri seuduilta. *T u n k u a n* ja *J y v ä l a h d e n* murteessa on *vaštakavani* 'vastenmielinen, vastahakoinen', *R u k a j ä r v e l l ä* *vaštakavańe* id., *vaštah kavoa* 'vastahakaan; edestakaisin (esim. paita päällä)', *S u o j ä r v e l l ä* *vastakavańi* 'itsepäinen, epäsopuinen' (myös: *vastakarańi* ja *vastakarvańi* id.), *vastakava* (t. *vastakara*) 'vastahaka, vastustus', *T v e r i n* läänissä *vaštikavańe* 'vastahakainen', *vaštikavažin* 'päinvastoin, vastahakaan', *vaštikavah* 'vastahakaan' jne. — Samoin se on yleinen aunuksessa. Pekka Pohjanvalolla on *S a l m i n* murteen sanakirjassaan *vastukavańe* 'vastahakoinen', *vastukavazin* 'päinvastoin, vastasukaisin', ja esim. *S ä ä m ä j ä r v e n* murteesta E. V.

Ahtian kokoelmassa on siitä runsaasti tietoja, mm. *vastukava* 'vastarinta, vastaanhangottelu' («*ei vastukavao pie, hot ken midä sannow*», «*älä ole minua vastukava^h, ole müödükava^h*»), *vastukavaine* (t. *vastukarainε*) 'vastahakoinen', *vastukavaizin* 'vastasukaisin; nurinpäin'. Lyydistä on pantu kirjaan (Kuj. sanak.) *vastkaväiz'in* 'vastasukaisin, päinvastoin': *minä händäs rube-dän vedämäh dorššid v.* 'minä alan vetää kiiskeä pyrstöstä v.'

Helposti herää mieleen ajatus, että näissä tavattava *kava*, jommoista sanaa ei puheena olevissa murteissa näytä muissa yhteyksissä esiintyvän, alkuaan sekin olisi merkinnyt esim. 'havua, oksaa, hakoa' tms. ja kuuluisi yhteen sen *kavas* 'granris till gödsel' sanan kanssa, jonka Lönnrot mainitsee sanakirjassaan varustettuna lyhennysmerkillä Ol. (= Olonetsiskt ord. Tällä hän tarkoittaa sanoja »som i Olonetsiska guvernemetet och Ryska Karelen blifvit upptecknade»; useimmiten ne ovat nimenomaan karjalan-kielisiä sanoja). Vepsässä sana tunnetusti on aivan yleinen: (Ahlqv.) *kavas*, -*ged* 'barrträds-qvist, ruska', (Set.) *kavaž* l. *kavag* pl. *kavažed* 'havu', (Kett.) *E kavagi* id.

Jos tämä otaksuma osuu oikeaan, niin karj. *vaštakavañe*, aun. *vastukavañe* jne. on alkuperäiseltä merkitykseltään suunnilleen samanlainen kuin suom. *vastahakoinen*, karj. *vastahagoni* ja *vastakarañi* (esim. suom. *kara* mm. 'pinne, dymling; borst l. tagg på fiskrygg'; vrt. myös suom. *vastahakainen*, karj. *vaštahakañi*) ja veps. (Airila-Turunen-Rainio, Vepsän opas) *vastkarangaiñe* 'vastahankainen' (esim. suom. *karanka*, -o mm. 'hård och qvistfri gren'). Samalla kävisi ilmi, että veps. *kavaž*, *kavag* sanalla ennen vanhaan on ollut vastine ainakin lähisukukielissä.

Vastaavanlaiset ilmeikkäät kuvasanonnat eivät liene ainakaan yhtä yleisiä naapurikielissä (vrt. kuitenkin ruots. *mothårs* 'vastakarvaan', *mot luggen* id., *med luggen* 'myötäkarvaan, saks. *widerhaarig*, *widerborstig* 'vastakokoinen'), joten tuntuu oikeutetulta pitää tätä omalaatuisessa havainnollisuudessaan mallikelpoista ryhmää pääasiallisesti suomalaisena tuotteena.

Y. H. Toivonen.